

Culture & Creativity

EU-Eastern Partnership Programme

INFLUENȚA CULTURII ASUPRA DEZVOLTĂRII REGIONALE ȘI URBANE

*Contribuția la îmbunătățirea
infrastructurii*

Programul este finanțat
de Uniunea Europeană

Introducere

Majoritatea orașelor din Europa de Vest și America de Nord, care au fost centre ale vieții industriale și culturale în timpul sec. XX-lea, au cunoscut un declin brusc odată cu începerea prăbușirii economiei industriale spre sfârșitul anilor '70. Locurile de muncă se reduceau, orașele se goleau, iar orașenii se mutau în suburbii. Tranziția la o economie bazată pe cunoaștere, ancorată în creativitate, cunoștințe și inovații, a adus orașele înapoi în centrul atenției, în baza resurselor lor din domeniul învățării, a capacității de a contribui la realizarea schimbului și tranzacțiilor, a instituțiilor culturale, a vieții artistice și vivacității mai bogate, a clădirilor și infrastructurii, dar și a legăturilor de transport. Orașul a fost văzut drept un accelerator al posibilităților.

Numeroase infrastructuri industriale vechi și abandonate din sectoarele rezidențiale aveau nevoie de revitalizare. Oamenii și clădirile aveau nevoie de un nou sens și de noi posibilități. Economia creativă și ascensiunea industriilor culturale și creative (ICC) au oferit orașelor câteva răspunsuri la aceste întrebări.

„Sute de depozite vechi, fabrici de bere, stații de autobuze și de trenuri, remize de pompieri, fabrici de ciment, cărbune, textile, tutun și oțel, piețe vechi, cazarmele militare sau raioane vechi ale clasei muncitorilor din întreaga lume au fost transformate în centre culturale sau de experiență, în incubatoare și în terenuri pentru dezvoltarea întreprinderilor, dar și în hub-uri creative pentru o regenerare urbană mai vastă. Profesioniștii din domeniul creativ, precum muzicienii, designerii grafici, artiștii sau actorii în special au fost atrași de aceste locuri. Simpla lor prezență era văzută ca o avangardă a regenerării,” – relatează Charles Landry în cercetarea sa *Creativity, Culture & the City: A question of interconnection* (Creativitatea, cultura și orașul: un aspect de interconexiune).

Progresul ICC este deseori strâns legat de dezvoltarea clusterelor, un termen care a fost asociat cu economistul Michael Porter de la Harvard Business School. Clusterelor amplifică cunoștințele și schimbul de experiență între antreprenorii din domeniul creativ. Ele oferă, de asemenea, mai multe stimulente pentru investiții în revitalizarea și redezvoltarea infrastructurii. În raportul Observatorului european al clusterelor privind industriile creative (2013) se menționează că ICC își trag rădăcinile din resursele creative locale și din tradiții. Tot aici, patrimoniul cultural, inclusiv cel industrial, este plasat în centrul dezvoltării economiei creative și a clusterelor.

Programul Comisiei Europene pentru capitalele europene ale culturii (CEC) a pus la dispoziție numeroase surse de investiții semnificative în infrastructura orașelor. Cheltuielile de capital au fost orientate direct spre infrastructura culturală (muzee, teatre, centre de artă etc.), spre revitalizarea urbană (parcuri, piețe, iluminare, amenajarea spațiilor publice) și infrastructura de transport (aeroporturi, căi ferate, drumuri etc.).

Astăzi, multe orașe din regiunea Parteneriatului estic se află în condiții similare cu cele descrise mai sus. Infrastructura industrială de proporții, rămasă în urma economiei puternic industriale a Uniunii Sovietice, stă abandonată și văzută ca o povară, nu ca un lucru valoros. Patrimoniului cultural, deși elogiat și prețuit, de multe ori este deteriorat și slăbit. Este necesară o schimbare totală a viziunii și a strategiei către revitalizarea orașelor și redezvoltarea infrastructurii.

Date și Cifre

- Conform **Raportului UNESCO privind economia creativă**, (2013), în prezent, mai mult de jumătate din populația lumii locuiește în orașe și **până la trei pătrimi din activitatea economică** se desfășoară în aceste orașe.
- Economia creativă este bazată pe tradiții locale, cunoștințe, abilități și know-how-uri specifice. Aceasta este prezentă în mare parte în orașe și regiuni, **demonstrând cum se pot re poziționa și renegocia** pe piața mondială.
- Odată cu dezvoltarea industriei turismului la nivel mondial, Europa a devenit o destinație turistică culturală de bază, cu un număr mare de atracții culturale importante și un flux puternic de vizitatori internaționali și naționali motivați din punct de vedere cultural. Se estimează că **turismul cultural constituie aproximativ 40%** din volumul total al turismului European (inclusiv turiștii culturali generali și specifici).
- Investițiile în proiectele de infrastructură au un **efect imediat** asupra dezvoltării ingineriei civile locale și regionale, precum și asupra sectoarelor de sprijin. Datele despre investițiile de capital pentru CEC până în anul 2011 sunt următoarele (în euro): Copenhaga în 1996 (219 milioane), Bruxelles în 2000 (82 milioane), Porto în 2001 (168,5 milioane), Geneva în 2004 (200 milioane), Patras în 2006 (100 milioane), Liverpool în 2008 (984 milioane), Linz în 2009 (300 milioane), Vilnius în 2009 (442 milioane), Pecs în 2010 (141 milioane) și Turku în 2011 (145 milioane).
- Cultura în general, și ICC în special au **un impact direct asupra valorii imobilelor din mediul urban**, devenind astfel un element principal al strategiilor de regenerare urbană axate pe cultură. Acest impact poate fi rezultatul a două mari proiecte emblematiche, precum proiectul de regenerare a patrimoniului sau clusterul creativ și micro-afacerile creative mai mici sau activitățile culturale la scară redusă.

Soluții

Cazul 1

Sopron este un mic oraș ungar la granița cu Austria. Un incendiu de proporții, care a avut loc în anul 1676, a distrus orașul, acesta renăscând în următoarele decenii datorită înlocuirii stilului medieval anterior de către arhitectura barocă. Sectorul cu castele din Sopron se bucură de stiluri arhitecturale oferite de amprenta anilor – pereții și temelii fiind opera Imperiului Roman, dar și de bogăția unor structuri în stil medieval, renescentin și baroc ce etalează prosperitatea, stabilitatea și istoria acestor împrejurimi.

Totuși, traficul aglomerat, discontinuitatea peisajului stradal, ambuteiajele create din cauza mașinilor parcate și iluminarea insuficientă, care descuraja orășenii de la a ieși în oraș seara, reprezentau niște probleme majore pentru această regiune. Astfel, centrul istoric a devenit mai puțin atractiv și mai puțin sigur pentru localnici și turiști.

Pentru a găsi o soluție, consiliul orășenesc a anunțat un concurs – „Sopron – Revitalizarea sectorului castelelor”. Scopul concursului a fost de a da o nouă înfățișare zonei din împrejurimea centrului istoric și de a-i spori funcționalitatea.

Prima etapă prin care au trecut cei 15 000 m² de spațiu public a luat sfârșit în anul 2015, centrul Sectorului Castelelor fiind dedicat cicliștilor și pietonilor. Planul de revitalizare s-a axat pe trei aspecte majore:

1. Pietonii sunt o prioritate. Scopul era de a face orașul prietenos pentru vizitatori, care ar fi preponderent pietoni. Astfel, cea mai mare parte a traficului a fost

direcționat din centrul istoric spre șoseaua de centură. Traficul rămas a fost separat în siguranță de pistele pentru cicliști și de aleile pentru pietoni. Un mic centru de informații pentru turiști – cu birou de informații și toalete publice – a fost construit în centru, în stilul tipic sfârșitului secolului XX. Acesta poate fi observat imediat, dar totodată nu eclipsează clădirile istorice.

2. Respectarea istoriei prin împărțirea în zone. Arhitecții au utilizat materiale moderne, potrivindu-le însă după dimensiunea și spiritul micului oraș. Materiale diferite și distincte au fost utilizate pentru a marca diferite zone funcționale.
3. Crearea identității. Creând spații publice și zone de recreare, acest proiect a scos în evidență patrimoniul bogat și divers al orașului. Locuințele istorice, care formau nucleul orașului, puteau fi văzute și apreciate. Conceptul principal a fost ca în orice loc al sectorului, oamenii să se simtă parte din el.

Impactul:

- Sectorul a devenit un loc mai sigur și mai confortabil, îmbunătățind calitatea vieții rezidenților săi.
- A apărut un spațiu public pentru interacțiune, comunicare și recreare. Mobilierul stradal, iluminarea stradală, havuzurile și pavilioanele temporare nu doar că au amplificat estetica orașului, dar au și încurajat oamenii să organizeze festivaluri, expoziții, concerte etc.
- Prezentul și trecutul au devenit un tot întreg, creând o punte între vecinii estici și vestici ai țării.

Cazul 2

Eindhoven, al cincilea cel mai mare oraș din Olanda, a fost cândva orașul natal al companiei Philips. De la înființarea companiei în anul 1892, orașul s-a dezvoltat prin atragerea investițiilor și a forței de muncă, ceea ce a făcut din Eindhoven un centru tehnologic și industrial. În anul 2000, compania Philips s-a închis, orașul cunoscând o perioadă de regres. Regiunea Strijp, unde se afla compania, cunoscută ca și „Orașul interzis” (din cauza gardului ridicat în jurul său), s-a transformat într-o zonă cu o suprafață de 270 000 m² cu acces interzis.

- Principala provocare a orașului a fost de a se repositiona drept un centru pentru creativitate și inovație. Aceasta implica redarea unei noi imagini și reamenajarea regiunii abandonate, denumite „Orașul interzis”, adaptarea sau reconstruirea infrastructurii existente în așa fel încât să satisfacă necesitățile orașului, precum și conectarea regiunii cu restul orașului.
- Planul general Strijp-S a fost creat pentru a transforma regiunea respectivă într-o nouă regiune creativă și culturală a orașului Eindhoven și pentru a redescoperi patrimoniul său industrial.
- Strijp-S a fost conceput pentru a conecta oamenii din domeniul creativ și mediul de afaceri cu publicul, care vor afla și înțelege potențialul creativ și cultural al artei și al tehnologiilor și îl vor aprecia la Săptămâna DutchDesign, festivalul de artă și tehnologie STRP și la Glow NXT (LightArt).
- Orașul Eindhoven a intrat în cursa pentru titlul de Capitală europeană a culturii 2018. Deși nu a câștigat, el a continuat să își fortifice infrastructura culturală pentru a conecta arta și cultura cu tehnologiile și inovațiile, și pentru a o face disponibilă publicului larg.

Dezvoltarea infrastructurii:

Cu ajutorul Strijp-S, Eindhoven a transformat o regiune industrială într-un cartier creativ și cultural. În multe feluri acesta a devenit o schemă exemplară de (re) dezvoltare, în care au fost create infrastructuri strategice:

- În anul 2008 a fost lansat „Cultuurfonds Strijp-S” drept fond public-privat pentru a stimula inițiativele, evenimentele și programele creative în regiunea Strijp-S și pentru a contribui, astfel, la renumele național și internațional al Strijp-S. Acest fond sprijină proiecte culturale și creative cu granturi de la 5 000 de euro până la 25 000 de euro.
- Din anul 2010, Klokgebouw – principala clădire din Strijp-S, a devenit gazda a 100 de companii din domeniul creativ.
- Apparatenfabriek, vechea uzină Philips, oferă aproape 2 000 m2 de spații comerciale și de lucru pentru ICC. În plus, alte clădiri ce aparținuseră companiei Philips au fost transformate în lofturi, spații pentru recreere (parc pentru skateboarding, spații pentru festivaluri și evenimente), restaurante și magazine (clădirile Anton&Gerard, Ketelhuis, Machinekamer).
- În anul 2013, renumita clădire Natlab (fosta clădire a companiei Philips în care se aflau laboratoarele pentru cercetări), a fost redeschisă în calitate de centru cultural pentru film, teatru și 2 laboratoare media.
- Suma totală a investițiilor în cultură în Strijp-S a fost de 36,5 milioane de euro. Majoritatea investițiilor în Strijp-S au fost făcute de investitori privați; 1% a venit din fonduri ale UE (proiectul BLISS, INTERREG IVB North-West Europe).

Impactul:

- Strijp-S a devenit centrul creativ și cultural high-tech al orașului Eindhoven, atrăgând noi activități și sectoare creative, în deosebi.
- Un spațiu care nu era decât unul abandonat și o povară a fost transformat radical, în termeni de infrastructură generală și comunicații, pentru a deveni inima orașului. Eindhoven, văzut cândva ca o regiune industrială, a reușit să devină un adevărat oraș – casa rezidenților săi și un important hub creativ. Criza și declinul economic au fost transformate într-o viață de calitate înaltă.
- Eindhoven a fost declarat Comunitatea inteligentă a anului 2011 și cel mai inventiv oraș din lume în anul 2013.
- Recent, autoritățile au achiziționat o altă regiune enormă de legătură și o clădire, cazangeria de la Strijp-T (lângă regiunea Strijp-S), pentru a amenaja mai multe spații pentru industriile creative (precum și o centrală mare pe biomasă).

Rezultate și Impacturi

- **Dezvoltarea responsabilă formează baza obiectivelor de dezvoltare urbană durabilă.** Aceasta reduce necesitatea de protejare a siturilor istorice și patrimoniale, a necesităților contemporane ale rezidenților și orașului, experiențelor potențiale ale vizitatorilor și resurselor disponibile.
- Unele dintre **avantajele de a plasa cultura în centrul regenerării urbane** sunt: o înțelegere mai largă și mai cuprinzătoare a culturii; o mai mare recunoaștere a factorilor stilului de viață și a activităților de consum în planificarea urbană; precum și crearea de noi infrastructuri culturale care să reînnoiască imaginea orașelor și care să atragă turiști și investiții.
- **Activitățile și instituțiile culturale contribuie la o mai bună guvernare urbană,** la crearea unui nou oraș ce ține cont de necesitățile oamenilor, a unui oraș care poate integra aspectele tangibile și intangibile ale prosperității, iar în acest proces – debarasându-se de formele și funcționalitățile ineficiente și nesustenabile ale orașului secolului trecut.
- **Revitalizarea regiunilor abandonate ale orașului cu ajutorul culturii** influențează bunăstarea rezidenților săi, face cultura mai accesibilă diferitor grupuri de persoane, consolidând astfel coeziunea socială. Tot ea poate ajuta orașul să-și dezvolte și mai multe centre care ar răspunde mai bine necesităților și intereselor rezidenților săi și turiștilor.
- Unele **probleme legate de economia creativă** și clustere ar putea include trecerea artei și culturii în divertisment și servicii, contradicții potențiale între agendele economice și sociale, gentrificarea și omogenitatea urbană.

Recomandări

- Regenerarea infrastructurii și valorificarea regiunilor și sectoarelor este un proces complex, care ar trebui **să echilibreze atât nevoile sociale și economice ale orașului, și pe cele ale rezidenților săi**. Crearea unor spații urbane mono-funcționale (de exemplu, turistice doar), retrase (așa-numitele spații elitiste) trebuie evitată. Atât infrastructurile rezidențiale, cât și cele turistice trebuie să fie bine proiectate și amplasate.
- Proiectele pentru dezvoltarea sau red dezvoltarea infrastructurii au **trei componente importante**, care trebuie să meargă mână în mână: infrastructura culturală (muzee, teatre, centre de artă etc.), revitalizarea urbană (parcuri, piețe, iluminare, amenajarea spațiilor publice) și infrastructura de transport (aeroporturi, căi ferate, drumuri etc.)
- **Spațiul public este elementul definitoriu al identității și peisajului urban**. Acesta este un spațiu pentru interacțiune socială și aparține tuturor rezidenților. El trebuie luat în considerare la proiectarea schimbărilor de infrastructură în orașe. Spațiul public și infrastructura unui oraș trebuie să încurajeze diferiți rezidenți să se implice în practicile și exprimarea culturală în spațiul public al orașului.
- **Patrimoniul cultural** poate deveni piatra de temelie pentru dezvoltarea ICC-urilor și a clusterelor creative. Revitalizarea și valorificarea patrimoniului cultural poate contribui la regenerarea zonelor izolate și cu probleme (foste amplasamente industriale, amplasamente localizate departe de itinerariile turistice etc.). **Crearea ICC-urilor în jurul siturilor patrimoniului cultural îmbunătățește durabilitatea acestora** din perspectiva responsabilității emoționale și financiare, îmbunătățește experiența vizitatorilor și le face parte din domeniul cultural.
- Regenerarea urbană poate avea loc prin **mari proiecte reprezentative** (de ex., ridicarea unei construcții proeminente – un nou muzeu, teatru sau centru cultural). Aceasta este o investiție pe termen lung în imaginea orașului și atractivitatea turistică. Totuși, proiectele reprezentative trebuie tratate cu atenție deoarece există tendința de a crea prin ele spații mono-funcționale, străine locuitorilor orașului, și de a supraîncărca infrastructura rutieră a orașului. Trebuie să existe proiecte tehnice pentru dezvoltare, care să prevadă regenerarea orașului ca un tot întreg.
- **Transparența, consultările continue, colaborarea și comunicarea deschisă** reprezintă cheia către succes în orice proces de regenerare urbană. Colaborarea îndeaproape cu comunitățile locale, audierile publice, concursurile arhitecturale deschise sunt doar câteva dintre cele mai bune practici în acest sens.
- Crearea infrastructurii culturale de tip hard (clădiri) necesită sprijin pentru **dezvoltarea infrastructurii de tip soft** – instituții și proiecte culturale, ÎMM-uri și platforme creative.

Informații suplimentare

Agenda 21 pentru cultură. Why must culture be at the heart of sustainable urban development? [De ce cultura trebuie să fie plasată în centrul dezvoltării urbane durabile?] de Nancy Duxbury, Jyoti Hosagrahar, Jordi Pascual, 2016

http://www.agenda21culture.net/images/a21c/articles/documentos/Culture_SD_cities_web.pdf

Raportul UNESCO privind economia creativă, 2013

<http://www.unesco.org/culture/pdf/creative-economy-report-2013.pdf>

Creativitatea, cultura și orașul: un aspect de interconexiune, de Charles Landry, 2010

https://www.forum-avignon.org/sites/default/files/editeur/ECCE_report.pdf

Cultura pentru orașe și regiuni

<http://www.cultureforcitiesandregions.eu>

Observatorul European al Clusterelor. Industriile creative. Analiza condițiilor cadrului specific industriei, relevante pentru înființarea de grupuri de nivel mondial, 2013

http://www.emergingindustries.eu/Upload/CMS/Docs/Creative_industries_FCs.pdf

Capitalele europene ale culturii. 30 de ani, 2015

https://ec.europa.eu/programmes/creative-europe/actions/capitals-culture_en

Cultură și/sau dezvoltare? Gestionarea proiectelor de infrastructură urbană și regională din cadrul programului Capitala Europeană a Culturii, de Maja Lamza-Maronić, Jerko Glavaš, Igor Mavrin

<http://www.efos.unios.hr/repec/osi/journal/PDF/InterdisciplinaryManagementResearchIX/IMR9a73>

Impactul culturii asupra dezvoltării economice a orașelor, de Jan van der Borg și Antonio Paolo Russo, Institutul European pentru cercetare urbană comparativă (EURICUR), Universitatea Erasmus din Rotterdam, 2005

<https://www.wien.gv.at/meu/fdb/pdf/intern-vergleichsstudie-ci-959-ma27.pdf>

De la o șosea la un centru urban istoric frecvent vizitat

<http://landarchs.com/historic-urban-center/>

Strijp-S

<http://www.strijp-s.com/Introduction>